

Ribbentrop fényképalbuma

Az 1939 szeptemberében két irányból, orvul lerohant Lengyelország hős katonái elvértve védekeztek még a német és a szovjet támadókkal szemben, amikor Joachim von Ribbentrop Moszkvába érkezett. Szeptember 27-ét mutatta a naptár. Több mint egy hónap telt el azóta, hogy a birodalmi külügyminiszter utoljára a Kremlben járt. Szovjet kollégájával, Vjacseszlav Molotovval akkor írták alá a hitleri Németország és a sztálini Szovjetunió közötti megneemtámadási szerződést, amelynek titkos záradéka gyakorlatilag felosztotta a két hatalmas birodalom között Kelet-Európa jelentős részét.

Náci zászló a kelléktárból

Noha 1941 júniusában Hitler, a megállapodást felrúgva, megtámadta a Szovjetuniót, a Molotov–Ribbentrop paktum néven elhíresült dokumentum évtizedekre meghatározta a térség sorsát. Történetünk idején, 1939 kora őszén szabad kezét adott Hitlernek a második világháború kirobbantásához. Sztálinnak pedig lehetőséget, hogy biztosítsa a rendszere fennmaradásához elengedhetetlen területi expanziót. 1945-ben, az antifasiszta koalíció Németország felett aratott győzelme után, Moszkva fennhatósága alatt maradt a három balti állam, Lengyelország keleti tartományai, jelentős finn területek és Románia egy része. Pontosan úgy, ahogyan Hitler és Sztálin 1939 augusztusában és szeptemberében elhatározta. Ribbentrop első moszkvai útja – Hitler és Sztálin közeledésének a résztvevők számára örömteli, de azért kínos pillanata – 1939 augusztusában nagyon idegesen zajlott. A vendéglátók akkor még igazi díszvacsoráról sem gondoskodtak. A repülőtéren Ribbentrop tiszteletére felvont zászlót, közepén a horogkereszttel, egy moszkvai színháztól kapták kölcsön. Néhány nappal korábban még egy antifasiszta színdarab kelléke volt. A Gestapo-tisztet alakító színész ez előtt a zászló előtt gumibotozta a darab főszereplőjét, egy szelíd német orvosprofesszort. Lengyelország lerohanása után azonban a második Molotov–Ribbentrop paktumot már nyugodt körülmények között kötötték meg. Hiszen addigra a Wehrmacht és a Vörös Hadsereg alakulatai – Sztálin szavaival élve – "vérükkel pecsételték meg" a fegyverbarátságot. Mindkét birodalomban leállították a másik elleni propagandát. A Szovjetunióban sok más antifasiszta irodalmi alkotással, filmmel együtt ekkor tiltották be azt a színdarabot is, amelynek a Ribbentropot fogadó náci zászló a kelléke volt.

Beszédes fényképek

Az 1939. szeptember 27-én feltűnően kicsinosított repülőtéren már több horogkeresztes zászló várta a magas vendégeket. A tárgyalások mindkét fél számára sikeresek voltak: Sztálin a többi közt elérte, hogy Lengyelországban még egy lengyel bábállam se működhessen. Ribbentropnak ezúttal arra is maradt ideje, hogy kocsija ablakából végignézze Moszkva belvárosát, egy türkmén kislánnyal tréfálkozzon a kolhozosított mezőgazdaság eredményeit bemutató kiállításon, késő este pedig – félig lerészegedve – tapsoljon a Nagyszínház híres művészeinek. Még arra is volt érkezése, hogy megkérje a Kreml urait: pezsgőexporttal foglalkozó magánvállalatát engedjék be az orosz piacra. Sztálin ezúttal is kőkeményen tárgyalt. A második Molotov–Ribbentrop paktumban neki ítélt lengyel területekből egy négyzetkilométernyit sem volt hajlandó átengedni Németországnak. Az egyezség nyomatékosítására új szovjet–német határt s vele a befolyási övezeteket mutató két és fél méteres katonai térképet aláíratta Ribbentroppal. Majd ő is szignálta a térképen ezt a sajátos kötelezettségvállalást. Két helyen is: az egyik Sztálin-aláírás, amely újabban a grafológusok és a pszichiáterek kedélyét borzolja, ötvenhat centi hosszú! Az ünnepélyes aláírási aktust követő bizalmas megbeszéléseken, az újabban kutathatóvá vált levéltári forrásokból ítélve, számos, a későbbi fejleményeket meghatározó diplomáciai és katonapolitikai kérdés felvetődött. Szó esett a magyar–román területi vitákról is. A német külügyminiszteri látogatásnak erről a szakaszáról azonban sajnos nem készült hiteles jegyzőkönyv. Ribbentrop a nürnbergi per szünetében papírra vetett, befejezetlen emlékirataiban kevés információt közölt róla. Éppúgy, mint Molotov, aki még élete alkonyán is csak óvatosan említette a Hitlerrel való fraternizálásnak a náci Németországot legyőző Szovjetunióban igen kínos témáját. Már csak ezért is érdekes az az egyetlen példányban készült album, amelyet a német külügyér udvari fényképésze készített Ribbentrop második moszkvai útja alatt, s amely a második világháború után az Egyesült Államokba került. Nemrég egészen véletlenül akadtam rá egy híres amerikai levéltárban. A felvételek tanúsága szerint a náci ideológia egyik legerkötelezettebb hirdetője, aki a második világháború előtt rengeteg szolgálatot tett Hitlernek, "elengedte" magát Sztálin, Molotov és többi házigazdája társaságában. Talán mert szovjet talajon, az őt máskor dróton ráncigáló Führer távollétében, rövid időre "Egyes Számnak" képzelhette magát.

Molotov mosolyog

Valami ilyesmi történhetett Vjacseszlav Molotov szovjet kormányfővel, a külügyek irányítójával is Berlinben 1940 novemberében. Erről tanúskodnak azok a fotók, amelyek a német főváros különböző hivatalaiban ábrázolják a politikust. Ezeket a felvételeket a

Molotovot Berlinbe elkísérő fényképész lánya őrizte meg az utókornak, rajtuk a máskor morózus szovjet vezető, amint éppen adomákkal szórakoztatja vendéglátóit, Göringet, Hesst és Himmlert. Ez a fotógyűjtemény jól kiegészíti a Ribbentrop-album képeit. A két véres diktatúra közötti barátsági és megnemtámadási egyezmények a pusztulás szélére sodorták fél Európát. Mégis, számos magyar értelmiségi társaságban mindmáig nem illik beszélni Hitler és Sztálin szövetségéről. Pedig több könyvespolcot lehetne megtölteni az erről szóló külföldi művekkel. Közéjük kerül majd – természetesen magyarul – a fényképeket közlétező Ribbentrop-album is. Talán okulásul a kollektív amnéziában szenvedő jelenkornak.

Megjelent: Magyar Hírlap, 2007. 04. 03.